

p o l i c i e s f o r c u l t u r e

Raportul seminarului

Legislatia si dezvoltarea politicii culturale

Sinaia, 6-8 iulie 2000

De Mara Galaty

Primul seminar din cadrul programului *Policies for culture* a reunit un variat grup de experti si profesionisti din guvern, parlament si societatea civila, atat din Europa estica cit si vestica, oferind trei zile de discutii vii si constructive. Dezbaterile au vizat particularitatile procesului de definire a politicii culturale din Romania, dar si specificitatile procesului in zona sud-est europeana, incercandu-se propunerea unor recomandari pentru actiuni de cooperare in domeniul politicii culturale.

Desi au fost exprimate numeroase preocupari si in ciuda faptului ca de multe ori consensul asupra viitoarelor actiuni ce trebuie realizate nu a fost atins, se poate aprecia ca, in general, "spiritul" seminarului a fost unul de optimism ca urmare a dorintei comune a participantilor de dialog si de rezolvare a conflictelor.

Din pacate, seminarul nu a atins efectiv complexa problema a distribuirii responsabilitatilor in procesul de definire si implementare a politicii culturale. In ciuda faptului ca tema de baza a seminarului era legata de mecanismul de adoptare a legislatiei si a politicilor culturale in general, discutiile au dus de fiecare data, inevitabil, spre probleme, nemulumiri, propuneri legate de continutul legilor sau al politicilor existente, fapt reflectat si in raportul de fata. Cu toate acestea si poate mult mai important este faptul ca pentru multi participanti seminarul a constituit prima oportunitate de a sta impreuna in jurul aceleiasi mese si de a discuta problemele de interes comun.

Prioritati

Prioritatile sau temele principale care au revenit pe parcursul discutiei pot fi sintetizate astfel:

1. **Transparenta:** crearea unui sistem decizional mai transparent - comunicarea informatiilor, a obiectivelor si a realizarilor;
2. **Parteneriatul:** presupune un efort de ambele parti (institutiile de stat si societate civila) pentru darimarea zidurilor retoricii si ale limbajului de lemn in vederea initierii unei veritabile cooperari in definirea strategiilor in plan cultural;
3. **Rolul societatii civile:** identificarea modalitatilor si a situatiilor cind societatea civila poate interveni cu succes in influentarea deciziilor luate in procesul legislativ;
4. **Vointa politica:** cooperarea intre sectoare in vederea atragerii vointei politice necesare includerii pe agenda prioritatilor din parlament si executiv a acelor chestiuni legislative esentiale sectorului cultural.

Raportul de fata este structurat in patru parti:

I. Introducere;

II. Realitati specifice spatiului sud-est european ce pun in evidenta probleme specifice actiunilor derulate in regiune;

III. Probleme specifice Romaniei si posibile actiuni pentru remedierea acestora;

IV. Scurte concluzii ale celor 5 grupe de lucru ale seminarului si sugestii pentru actiuni viitoare (legea sponsorizarii, statutul artistului, modele de politica culturala: Finlanda, Olanda, Franta).

Acest raport nu este un rezumat al lucrarilor seminarului sau al chestiunilor prezentate si discutate; el incearca doar sa ofere o sinteza a principalelor chestiuni ridicate in cadrul dezbaterilor si, mai ales, sa ofere recomandari din care Managementul Proiectului si Grupul de lucru din Romania sa determine micro-proiectele concrete ce vor fi realizate in prelungirea seminarului. Se poate considera ca seminarul a fost, pe langa o platforma pentru discutii, si o reusita "identificare a nevoilor" pentru viitoare actiuni. El nu a constituit o concluzie ci inceputul unui dialog care trebuie sa continue.

I. Introducere

Dezbaterile din cadrul seminarului au atins un mare numar de chestiuni de importanta pentru sectorul cultural din orice tara. Grupele de lucru s-au concentrat asupra unor diverse modele de politici culturale din mai multe tari europene. Fiecare discutie a subliniat faptul ca desi exista o specificitate a politicii culturale in fiecare tara, exista din ce in ce mai mult in Europa o convergenta a prioritaticilor - precum parteneriatul si aspectul/rolul economic al culturii. Cultura indeplineste in orice societate o serie de roluri fundamentale - influenteaza imaginea de ansamblu a unei tari; stimuleaza dialogul ce aduce oamenii impreuna si atenuaza conflictele; iar adesea ajuta societatea sau indivizii "sa exprime inexprimabilul".

De aceea, dezvoltarea politicii culturale ar trebui sa fie o componenta esentiala a oricarei strategii nationale. Iar unul din elementele fundamentale pe care aceasta politica ar trebui sa se bazeze este feedback-ul direct din partea artistilor. In general, in loc sa se lupte pentru promovarea exclusiva a persoanelor, a organizatiilor sau a actiunilor proprii, toti actorii procesului de definire a politicii culturale ar trebuie sa coopereze pentru promovarea si constientizarea importantei culturii si a proiectelor culturale.

Finantarea sectorului cultural reprezinta o esentiala si universala problema. O serie de tari au pus in practica mecanisme ingenioase de generare a suportului financiar si de alocare a unor fonduri pentru cultura, fapt ce contribuie la stabilitatea acestui sector - printre initiative se pot numara loteriile nationale si diversele stimulente fiscale. Fiecare tara trebuie insa sa adopte mecanismele care se preteaza cel mai bine propriului context social, economic si politic.

II. Realitati specifice spatiului sud-est european

Participantii la seminar au scos in evidenta importanta recunoasterii unei realitati balcanice specifice care trebuie luata in considerare atunci cind sint formulate si discutate politicile si strategiile culturale in regiune. De aceea, lucrarile au accentuat necesitatea de a lua in considerare si de a se inspira din practicile vest europene adecvate contextului local - evitandu-se insa simpla adoptare a modelelor occidentale.

O problema importanta caracteristica majoritatii statelor din Europa sud-estica tine de existenta unei ridicate neincredere in institutiile statului, precum si intre acestea si societatea civila. Aceasta neincredere este accentuata de o generala lipsa de transparenta a puterii publice. In general, cetatenii suspecteaza existenta coruptiei la toate nivelurile guvernamentale si de afaceri. Desi acest gen suspiciuni pot fi uneori bine intemeiate, adoptarea unor masuri de crestere a transparentei ar duce la o semnificativa imbunatatire a stabilitatii si increderii in mecanismele si structurile existente.

Situatia curenta din regiune este caracterizata, de asemenea, printr-o serie de obstacole psihologice. Societatea din cea mai mare parte a acestori tari nu a raspuns inca, spre exemplu, la *intrebarea cine are in fapt responsabilitatea dezvoltarii sectorului cultural*, in absenta unui stat centralizat. Cetatenii si institutiile statului se confrunta in fiecare zi cu o diversitate de "ramasite" ale fostelor state comuniste - precum credinta ca a avea interese personale e ceva "illegal" (marcind astfel lobby-ul ca fiind suspicios) sau aroganta generala a autoritatilor publice si atitudinea refractara a acestora la a da socoteala pentru actiunile lor (afectind astfel transparenta sistemului).

In plus, organizatiile culturale din regiune trebuie sa faca fata si frecventelor schimbari politice (parlamentare, ministeriale, prezidentiale), care afecteaza ordinea prioritatilor stabilita in virful ierarhiei publice si determina atit societatea civila cit si statul sa o ia permanent de la inceput in stabilirea partenerilor si parteneriatelor, in redactarea legislatiei si formularea strategiei. Datorita acestor complicatii create de frecventele schimbari politice, procesul in derulare in sud-estul Europei de necontenita schimbare a *intregii* legislatii (si nu doar a celei culturale) pare fara sfirsit.

Contactul si deschiderea actorilor culturali catre pietele si colegii din Occident reprezinta o componenta importanta a progresului sectorului cultural din zona. Cerintele stricte legate de vize fac insa adesea dificila interactiunea si cooperarea intre acestia.

In sfirsit, pentru un veritabil avans si o implementare a unor politici realiste, sectorul cultural din intreaga regiune trebuie sa dezvolte metode de evaluare a programelor si strategiilor ce s-au dovedit a fi un succes. Aceste masuri trebuie sa fie insotite de efortul de intensificare a actiunilor trans-sectoriale si trebuie sa stabileasca parteneriate mai solide cu sectorul privat si cu mediile de comunicare.

III. Probleme specifice Romaniei

Aceasta sectiune detaliaza diversele probleme specifice care au iesit in evidenta in cursul dezbaterilor, fiind considerate ca esentiale pentru dezvoltarea politicii culturale in Romania.

A. Probleme identificate

1. Desi in cadrul Ministerului Culturii exista o Directie pentru relatii cu societatea civila, aceste relatii se concentreaza in prezent in special pe dialogul cu sindicate si uniuni de creatori - Ministerul considera ca este dificil sa gasesti in Romania organizatii reprezentative in domeniul problemelor culturale;
2. S-a apreciat ca o serie de persoane ce lucreaza la nivelurile inferioare in ierarhia Ministerului Culturii par a 'sabota' diverse proiecte culturale si astfel, in cele din urma, chiar strategia ministerului;
3. Procesul legislativ din Romania este extrem de greoi si lent (datorita faptului ca cele doua camere ale parlamentului au atributii identice, fiecare proiect de lege trebuind astfel sa parcurga de doua ori acelasi proces);
4. Instabilitatea politica din Romania a fost frecventa, impiedicind o strategie consecventa si dezvoltarea unei baze legislative sanatoase - in plus, la fiecare schimbare de guvern societatea civila pierde contactele cheie pentru actiunile sale de lobby;
5. Societatea civila nu este bine organizata - in Romania exista peste 6 000 de organizatii culturale care trebuie sa inteleaga ca nu pot sa negocieze fiecare in mod individual;
6. Exista numerosi artisti care se confrunta cu probleme speciale, trezindu-se aruncati intr-un tinut al nimanui, in afara institutiilor, programelor si proiectelor existente.

B. Sugestii concrete de actiune imediata si eficienta in Romania

Pentru optimizarea prezentei si rolului culturii in toate tarile trebuie initiate numeroase actiuni concrete. In ceea ce priveste Romania, de-a lungul seminarului au fost identificate citeva domenii de

atentie imediata - inclusiv imbunatatirea accesului la informatie si a calitatii administratiei culturale. In continuare sint prezentate citeva actiuni specifice de realizare imediata - micro-proiecte sugerate in cadrul seminarului, prea scurt insa pentru a putea detalia aceste proiecte si a dezvolta modul concret de realizare a lor. Initiativa si modul de punere in practica a acestori idei revine, de aceea, liderilor locali:

1. In pregatirea dezbaterii nationale asupra procesului de reforma in domeniul culturii ce va avea loc in septembrie 2000 sa fie implicata si societatea civila;
2. Initierea publicarii anuale a unui raport al Ministerului Culturii, in care sa fie prezentate persoanele si institutiile care au primit finantare din partea ministerului, precum si realizarile in planul strategiei si al obiectivelor programatice - acest document ar putea creste considerabil transparenta institutiei;
3. Publicarea unui ghid al procesului legislativ destinat societatii civile care sa cuprinda si caile si mijloacele prin care societatea civila poate participa intr-un mod eficient in acest proces;
4. Crearea unui forum al principalelor ONG-uri din domeniul culturii care sa faciliteze oordonarea/comunicarea interna pentru a le reprezenta si a prezenta partenerilor de dialog (executiv, legislativ) o voce mai clara/unificata si pentru a actiona, printr-un lobby puternic, cu o eficienta crescuta in chestiunile de importanta pentru intreaga comunitate culturala;
5. Realizarea unui sondaj de opinie asupra alocatiilor bugetare pentru cultura (considera publicul ca sint suficiente?);
6. Derularea unor exercitii de *lobbying*.

C. Alte sugestii si idei pentru o analiza si dezvoltare ulterioare

Ideile si sugestiile prezentate in continuare au rezultat, de asemenea, in cursul dezbaterilor din cadrul seminarului si merita a fi analizate si poate aplicate in viitor.

Pentru Ministerul Culturii

1. Crearea unui *board* foarte variat de consilieri in cadrul ministerului, a carui componenta sa fie schimbata in mod regulat;
2. Invitarea societatii civile sa participe mai des si mai intens in cadrul structurilor si comisiilor din minister;
3. Punerea in practica a unui mecanism care sa asigure o interfata regulata intre guvern si organizatiile societatii civile;
4. Dezvoltarea unui mecanism de prezentare a legislatiei potentialilor ei beneficiari - respectiv a prevederilor legii si a modului in care aceasta ii poate afecta;
5. Luarea in considerare a previziunilor pe termen lung privind evolutiile in plan economic si social si estimarea posibilelor schimbari (inclusiv a unor elemente precum rata natalitatii, dezvoltarea tehnologica), urmate apoi de identificarea prioritatilor pentru viitor in plan cultural;
6. Constituirea unei comisii interministeriale care sa se ocupe de probleme ce tin de competenta mai multor ministere si care necesita astfel cooperare intre acestea, precum problema protectiei sociale pentru liberi profesionisti (in loc sa se incerce adoptarea unui statut special pentru artisti) sau alte acte normative cu implicatii financiare sau fiscale;
7. Asigurarea unei pregatiri a functionarilor publici in vederea unei schimbari pe termen lung a comportamentului si valorilor institutionale – mai ales datorita faptului ca angajatii ministeriali sau parlamentari reprezinta adesea sursa de continuitate intr-un climat politic schimbator.

Pentru intregul sector cultural

8. Inițierea și consolidarea unor relații noi, constructive cu mediul de afaceri și cu mediile de comunicare;
9. Încercarea de a găsi noi metode și posibilități de finanțare a culturii (ținând totodată cont de anumite modele occidentale, precum loteria națională, au fost analizate și considerate nepotrivite contextului românesc);
10. Analiza posibilității adoptării unui cod de conduită prin care să se identifice rolurile și responsabilitățile tuturor actorilor sectorului cultural (societatea civilă, sectorul privat, parlamentul, ministerele, autoritățile locale etc.) - foarte importantă este stabilirea unui cadru de responsabilități în cazul finanțărilor combinate;
11. O mai bună definiție a rolurilor organizațiilor culturale existente și analiza capacităților acestora de a îndeplini aceste roluri;
12. Educarea jurnaliștilor în domeniul problemelor și preocupărilor culturale.

D. Implicarea societății civile românești în procesul legislativ

În cadrul discuțiilor au fost formulate unele propuneri ce ar putea da societății civile posibilitatea de a cîntări mai eficient momentul și modalitățile de implicare în procesul legislativ. De fiecare dată cînd se pune problema adoptării unor noi acte legislative, actorii procesului decizional în politica culturală trebuie să se întrebe cite legi sînt într-adevăr necesare și ce efectele potențiale vor avea ele în cazul adoptării. Nu trebuie uitat faptul că legislația este un instrument de reglementare ce include numeroase prevederi legale, fapt ce face ca un act normativ să nu fie întotdeauna instrumentul optim.

Printre elementele esențiale pentru o eficiență implicare a societății civile în procesul legislativ au fost citate:

1. O mai bună organizare internă a societății civile pentru a putea avea un veritabil impact;
2. Audierea dezbaterilor parlamentare pentru a-și da mai bine seama de momentul în care un proiect de lege este trimis pentru dezbateri în cadrul comisiilor;
3. Intervenția societății civile în momentul în care un proiect de lege este trimis pentru dezbateri în cadrul comisiilor parlamentare (dezbateri care ar trebui oricum să presupună și consultări cu diverse organizații neguvernamentale și experți), deoarece cea mai mare parte a lucrului asupra legii se desfășoară în cadrul comisiilor; din momentul în care legea ajunge în plen pentru a fi discutată ea nu va mai suferi schimbări majore;
4. Exercițarea unei presiuni asupra comisiilor parlamentare pentru includerea unei/unor legi pe agenda parlamentară ca prioritară;
5. Dezvoltarea relațiilor cu diverși parlamentari din comisiile specializate - aceștia pot astfel să supună dezbaterilor oficiale și opiniile ONG-urilor - încercîndu-se pe cît posibil, ținînd cont de faptul că fiecare parlamentar are o perspectivă diferită asupra unui subiect, să se explice opiniile societății civile fiecăruia din aceștia;
6. Inițierea dialogului cu autoritățile responsabile de implementarea unei legi, pentru a determina în avans în ce măsură aceasta este realistă și are șanse de aplicare reușită;
7. Valorificarea tuturor oportunităților de asistență externă (inclusiv din partea Comisiei Europene) - lucru realizat de cea mai mare parte din inițiativele și campaniile societății civile care s-au bucurat de succes.

În ciuda acestor recomandări, trebuie subliniat faptul că în România există o contradicție între teorie și practică în ceea ce privește capacitatea societății civile de a participa la procesul legislativ. După cum a apreciat unul dintre participanți, textul legii este unul, practica este cu totul altceva. Experiențele de pînă acum ale reprezentanților organizațiilor culturale românești de participare în procesul legislativ atestă mai ales eșecuri și nemulțumiri.

In principiu, cetățenii români pot iniția un proiect de lege, pot avea acces la proiectele de lege în discuție și pot urmări ședințele în plen ale parlamentului. Cu toate acestea, un parlamentar a

explicat ca, *in practica*, daca o propunere legislativa vine direct din partea societatii civile, atunci ea nu e in general acceptata de parlament sau de ministere. *In realitate*, este aproape imposibil de consultat legislatia aflata in dezbateri. Experienta a dovedit, de asemenea, ca urmarirea sedintelor in plen in momentele cruciale nu este totdeauna posibila.

Discutiile au accentuat totodata faptul ca reactiile si comentariile societatii civile la un proiect legislativ vin de regula prea tirziu pentru a mai putea fi integrate in discutiile din comisii. O alta cruda realitate este faptul ca lobby-ul pentru interese de afaceri este cu mult mai puternic si mai rapid decit cel al societatii civile.

Emiterea de ordonante de catre guvern in timpul vacantei parlamentare pe baza imputernicirii acordate acestuia reprezinta o practica controversata specifica procesului legislativ din Romania. Aceasta particularitate merita a fi amintita nu numai datorita faptului ca ea va continua in viitorul apropiat, ci si pentru ca ea pune in evidenta varietatea si complexitatea factorilor implicati in dezvoltarea unei colaborari si evolutii legislative eficiente in Romania.

Ordonantele guvernamentale intra imediat in vigoare si au valoare de lege pina in momentul in care parlamentul le poate discuta si decide acceptarea, respingerea sau modificarea lor. Procesul extrem de greoi de discutare si adoptare a legislatiei in Romania face foarte atractiva aceasta "scurtatura" guvernamentala de luare rapida a unor decizii – iar uneori o face chiar necesara. Astfel, un proiect de lege are nevoie *in medie* de doi ani pentru a ajunge la Presedinte in vederea promulgarii. Este adevarat ca deliberarea legislativa trebuie sa fie *relativ* lenta, pentru a permite manifestarea reactiilor tuturor persoanelor indreptatite sa o faca - situatia extrema din Romania agraveaza insa un proces deja foarte complicat.

Pe de alta parte, un expert parlamentar a apreciat ca, in timp ce practica guvernamentala de emitere a ordonantelor reprezinta o imixtiune in activitatea parlamentului, ea ofera avantajul de a constitui un "test pilot" pentru legi. Pina cind parlamentul incepe discutarea acestor ordonante, este adesea posibil sa se evalueze efectele punerii in practica a respectivei legi. Initiatorii legii pot identifica punctele slabe ale acesteia si propune comisiilor anumite amendamente, astfel incit in momentul in care devine o lege adoptata ea a fost bine "cintarita".

IV. Concluzii ale grupelor de lucru

In aceasta sectiune sint prezentate rezultatele discutiilor din cadrul grupelor de lucru constituite pe subiecte propuse participantilor in avans.

A. Legea sponsorizarii

Legea sponsorizarii in vigoare in momentul de fata a fost apreciata ca neaplicabila in favoarea culturii. Ea nu este, in prezent, decit o alta lege de natura fiscala al carei unic avantaj este de a atrage atentia firmelor asupra necesitatii de a sponsoriza cultura. Potrivit grupului de lucru, exista doua optiuni:

1. Eliminarea legii in vigoare - cu includerea prevederilor sale in alte legi financiare si gasirea altor cai de constientizare a sectorului comercial ca are nevoie sa sponsorizeze cultura.
2. Pastrarea actualei legi pentru importanta sa mai sus amintita de constientizare a mediilor de afaceri. *Totusi* legea ar trebui modificata dintr-o lege a sponsorizarii intr-o lege a "mecenatului de intreprindere" (*corporate giving/mécénat d'entreprise*) (pentru a diminua accentul pus pe latura fiscala) care sa includa si prevederi asupra mecenatului si fundatiilor de intreprindere (*corporate foundations/fondations d'entreprise*). Legea trebuie, de asemenea, sa fie mai bine corelata cu alte legi, in special cu legea privind fundatiile si

asociațiile/organizațiile neguvernamentale și legea publicității. Este nevoie de introducerea unor prevederi clare privind constituirea și funcționarea fundațiilor de întreprindere pentru a asigura existența unor veritabile stimulente economice menite a motiva societățile comerciale să sponsorizeze cultura. Legea ar trebui, de asemenea, să încurajeze sponsorizarea în natură, în contextul actualei lipse de lichidități financiare din România.

N.B. Următorii pași ce vor fi făcuți în acest domeniu în România ar trebui să țină cont de:

1. Necesitatea "educării" potențialilor sponsori asupra motivațiilor de susținere a artiștilor și activităților culturale;
2. Necesitatea existenței și pregătirii unui personal/unor profesioniști specializați în găsirea de fonduri pentru cultura - care să prezinte potențialilor sponsori argumente convingătoare într-un mod profesionist.

B. Statutul artiștilor

Problema unui statut al artiștilor în România s-a dovedit mult prea controversată pentru a duce la un răspuns definitiv. Ea pare însă să genereze diverse întrebări printre care întrebarea dacă în România e într-adevăr nevoie de un tratament special pentru artiști. Tocmai de aceea, propunerile prezentate în continuare nu trebuie considerate drept concluzii consensuale ci doar ca idei pentru viitoare dezbateri.

România traversează în momentul de față o criză ce necesită măsuri imediate. Propunerile de mai jos se doresc a fi posibile remedii pentru situația prezentă și nu neapărat pentru dezvoltarea pe termen lung a sectorului (ce va trebui inițiată odată criza depășită):

1. Există în România necesitatea restructurării instituțiilor publice, proces în care mulți artiști, în prezent angajați ai acestora, își vor pierde acest statut. România trebuie să se pregătească pentru această evoluție și să poată oferi acestor artiști o protecție socială, fapt ce impune crearea unui nou și clar statut sau cadru pentru liberi profesioniști. În acest caz artiștii vor avea libertatea de a alege între a căuta un alt loc de muncă sau a deveni liber profesioniști. Croația și Slovenia, spre exemplu, au creat un fond pentru încurajarea liber profesioniștilor (ce trebuie considerată o formă de liberă inițiativă), fapt ce atestă că această opțiune funcționează și că poate fi aplicată cu succes în regiune.
2. O posibilă modalitate relativ ușor de pus în practică pentru asigurarea protecției sociale a artiștilor ar fi constituirea unui sistem de protecție socială pentru artiști bazat pe un fond alimentat direct cu un anumit procent din taxele plătite de artiști însși. Este cert faptul că artiștii nu vor beneficia imediat de constituirea acestuia, dar este nevoie ca acum să se pună în practică un mecanism care să folosească liber profesioniștilor pe termen lung. Cu toate acestea, propunerea de față revine la întrebarea dacă este sau nu necesar să se stabilească un statut special al artiștilor.
3. Dezvoltarea de ansamblu a industriilor culturale ar duce la crearea de locuri de muncă și ar absorbi astfel o parte din cei ce și-au pierdut locul de muncă în urma restructurărilor instituțiilor publice.

C. Modelul finlandez de politică culturală

Din discuțiile grupului legate de modelul finlandez în contextul situației românești s-a apreciat că:

1. Situația din România este de așa natură încât descentralizarea nu duce la nici un rezultat datorită lipsei generalizate de resurse financiare. De aceea este nevoie ca înaintea delegării

- unor noi responsabilitati autoritatilor locale acestora sa le fie asigurate si posibilitatile de asumare a lor (in acest proces legile ar putea fi instrumente eficiente).
2. Romania are nevoie de un cod de conduita privind relatia de cooperare si parteneriat dintre sectoarele public si privat, precum si privind modul in care sectorul cultural poate beneficia de banii primiti din partea sectorului privat. Fondurile din surse private nu ar trebui sa limiteze sau sa reduca fondurile publice pe care le primeste in prezent sectorul cultural - acesti bani ar trebui vazuti, din contra, ca fonduri suplimentare de sustinere a proiectelor culturale.
 3. Legile in vigoare se dovedesc inutile fara resursele necesare aplicarii lor si fara o traditie a statului de drept (in care acestea sint respectate) - iar in Romania se manifesta din pacate aceasta situatie, careia trebuie sa i se incerce rezolvarea.
 4. Loteriile si accizele sint deja utilizate de diverse tari din Europa sud-estica ca un instrument/fond pentru dezvoltarea economica de ansamblu, fara insa a folosi sectorului cultural. Acest fapt duce la concluzia ca acest gen de "fonduri marcate" (folosite in multe tari vest-europene) nu reprezinta in momentul de fata o veritabila optiune pentru tarile din sud-estul Europei.
 5. O atentie speciala trebuie acordata analizei modelelor de "guvernare la distanta" (arm's length) si identificarii acelor care s-ar preta cel mai bine contextului romanesc si ar ajuta cel mai mult artistilor.
 6. Romania ar trebui sa-si faca o prioritate din asigurarea circulatiei creatiilor artistice pe piata mondiala - fapt ce implica dezvoltarea unor sanatoase industrii creative.
 7. In general vorbind, este necesara schimbarea discursului actual - sa se vorbeasca mai degraba de "investitii" in cultura decit de "cheltuieli" pentru cultura. Publicul si statul ar trebui sa perceapa fondurile alocate culturii ca pe o investitie in infrastructura publica. Desi este dificil de evaluat efectul financiar direct al investitiilor in cultura, este clar faptul ca o societate civila sanatoasa este aceea cu numeroase si variate activitati culturale.

D. Modelul olandez de politica culturala

Din discutiile grupului legate de modelul olandez in contextul situatiei romanesti s-a apreciat ca:

1. Daca s-ar crea in Romania un Consiliu pentru Cultura (*Council for Culture/Arts Council*), acesta ar trebui sa atraga ca membri persoane atat din interiorul cit si din exteriorul sectorului cultural. Un astfel de consiliu nu va fi niciodata complet obiectiv - dar in cazul de fata relativa subiectivitate este acceptabila.
2. Pentru a putea utiliza un astfel de consiliu ar fi necesara crearea unui cadru pentru evaluarea calitatii, ce poate fi realizat prin compararea institutiilor sau genurilor de arta (daca se limiteaza discutia la arta populara, spre exemplu, discutia asupra calitatii poate fi intreprinsa). Desi criteriile de calitate pot diferi de la tara la tara, acestea trebuie clar stabilite inainte de luarea oricaror decizii de catre un atare Consiliu - fapt ce necesita un veritabil acord politic privind criteriile de calitate.
3. Introducerea ciclurilor de planificare si finantare in politica culturala ar putea, de asemenea, sa fie luat in considerare si in Romania. Cu sau fara acest sistem insa, ar trebui sa fie stimulata si in Romania o dezbatere nationala periodica la care sa participe actorii ai vietii culturale a tarii din toate domeniile, inclusiv reprezentanti ai autoritatilor locale,
4. Primul pas ce ar trebui intreprins de Romania spre acest sistem de "cicluri" de politica culturala l-ar constitui stabilirea unui sistem eficient de feedback (in vederea dezbaterii).

E. Modelul francez de politica culturala

Din discutiile grupului legate de modelul francez in contextul situatiei romanesti s-a apreciat ca:

1. Definirea si implementarea politicii culturale exclusiv prin organisme de stat duce la investitii in structuri si echipamente greoaie a caror dezmembrare ulterioara este foarte dificila (nu exista nici un proces transparent de evaluare).
2. In acelasi timp, puternica legatura dintre politica si strategiile/politicile culturale determina diversele sectoare culturale (cum ar fi, spre exemplu, strategia legata de limbile regionale) sa tina mai mult cont de factorul politic decit de cel cultural.
3. Importante investitii in cultura si un rol puternic al Ministerului Culturii ar antrena consumuri ridicate, dar si o imobilitate a stucturilor si o inertie in plan creativ.

Pentru o prezentare a modelelor de politica culturala din tarile mai sus mentionate va rugam sa consultati dosarul seminarului. Pentru mai multe informatii despre aceste tari, va sugeram consultarea colectiei *Compendium of Cultural Policies in Europe* la pagina web www.culturalpolicies.org, editata de ERICarts si Consiliul Europei.